

Datum van inontvangstneming : 20/03/2018

Zaak C-115/18

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

12 februari 2018

Verwijzende rechter:

Tribunal correctionnel de Saint-Brieuc - Chambre détachée de Guingamp (Frankrijk)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

15 december 2017

Verzoekende partij:

Procureur de la République

Verwerende partijen:

██████████ e.a.

[OMISSIS]

[De feiten komen in wezen overeen met die van DDP C-616/17 en de prejudiciële vragen zijn nagenoeg eensluidend]

[OMISSIS]

Tribunal de Grande Instance de Saint-Brieuc (rechter in eerste aanleg Saint-Brieuc, Frankrijk)

Chambre détachée de GUINGAMP (gedetacheerde kamer, Guincamp)

[OMISSIS]

STRAFVONNIS

[OMISSIS]

De behandeling van de zaak is geopend

TUSSEN:

DE PROCUREUR DE LA RÉPUBLIQUE (OPENBARE AANKLAGER)
[OMISSIS]

EN

[OMISSIS] [REDACTED] [en zes andere beklaagden]

[Or. 2] tot en met [Or. 5]

[OMISSIS]

De rechtbank heeft overeenkomstig de wet beraadslaagd en beslist als volgt:

[De verdachten worden vervolgd wegens het beschadigen van andermans goed, als daders of medeplichtigen, in verschillende winkels op 19 maart 2016, wat strafbaar is op grond van de code pénal (Frans wetboek van strafrecht)]

[OMISSIS], [OMISSIS] [Or. 10]

• Prejudiciële exceptie

[V]óór elk verweer ten gronde hebben de verdachten overeenkomstig artikel 386 van de code de procédure pénale (Frans wetboek van strafvordering) een prejudiciële exceptie opgeworpen bij de rechtbank;

Zij betogen dat de middelen waarop hun actie was gericht, thans algemeen worden beschouwd als toxisch en kankerverwekkend, en dat het voor een beoordeling van de feiten dan ook van wezenlijk belang is, vast te stellen of de middelen op het moment waarop de feiten werden gepleegd, al dan niet mochten worden verkocht in het licht van de beschikbare wetenschappelijke kennis en gelet op het voorzorgsbeginsel zoals vastgelegd in artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

Zij wijzen erop dat ROUNDUP, het belangrijkste product van het bedrijf MONSANTO, wordt geproduceerd met de basismolecule glyfosaat, waaraan een groot aantal hulpstoffen wordt toegevoegd, dat professor Gilles Eric SERALINI in een publicatie van het tijdschrift met collegiale toetsing „Biomed Research International” heeft aangegeven dat acht van de negen geteste formuleringen van pesticiden gemiddeld honderd keer toxischer zijn dan hun werkzame bestanddeel.
[Or. 11]

Zij wijzen erop de beoordeling van de werkzame bestanddelen die voorkomen in de samenstelling van gewasbeschermingspreparaten, en de beoordeling van de preparaten zelf, met het oog op het in de handel brengen van de middelen, op Europees niveau wordt geregeld en geharmoniseerd door verordening (EG) nr. 1107/2009.

Zij verduidelijken dat de procedure voor de vergunningverlening voor het in de handel brengen twee afzonderlijke beoordelingen omvat:

- de eerste, enkele beoordeling op Europees niveau is hetzelfde voor alle lidstaten en heeft uitsluitend betrekking op de molecule die is aangemerkt als „werkzame stof”;
- de tweede beoordeling heeft als doel „de agronomische voordelen en de risico’s die zijn verbonden aan handelspreparaten te beoordelen; voor elk handelspreparaat dat bestaat uit een mengsel van de basismolecule en formuleringshulpstoffen moeten producenten een dossier en een aanvraag voor een vergunning voor het in de handel brengen indienen bij het ANSES (het nationale agentschap voor voedselveiligheid) in Frankrijk”.

Het ANSES controleert vervolgens het dossier van de producenten en merkt de risico’s zonder aanvullende analyse aan als aanvaardbaar of onaanvaardbaar.

Zij wijzen erop dat het Internationaal agentschap voor kankeronderzoek (hierna: „IARC”), een onderdeel van de Wereldgezondheidsorganisatie, glyfosaat heeft aangemerkt als waarschijnlijk kankerverwekkend, en dat het ANSES in februari 2016 het volgende dringende advies heeft uitgebracht:

„Het agentschap is derhalve van mening dat de indeling van glyfosaat onverwijld moet worden herzien door het Europees Agentschap voor chemische stoffen (ECHA). Niet alleen de werkzame stof, maar ook de formuleringshulpstoffen in preparaten op basis van glyfosaat vormen reden tot bezorgdheid, met name tallowamine. Het agentschap voert daarom een beoordeling uit van de risico’s van de formuleringshulpstoffen die voorkomen in alle gewasbeschermingspreparaten, waarbij de aandacht vooral uitgaat naar preparaten op basis van glyfosaat. Voorts zal het agentschap vergunningen voor het in de handel brengen van preparaten waarin zowel glyfosaat als tallowamine is verwerkt, onverwijld opnieuw beoordelen.”

De verdachten voegen hieraan toe dat het ANSES vier maanden later 132 vergunningen voor het in de handel brengen zonder verdere beoordeling heeft ingetrokken.

Zij menen dat het arrêté interministériel du 6 septembre 1994 portant application du décret n° 94-359 du 5 mai 1994 relatif au contrôle des produits phytopharmaceutiques (interministerieel besluit van 6 september 1994 houdende toepassing van decreet nr. 94-359 van 5 mei 1994 betreffende de controle van gewasbeschermingsmiddelen) en verordening (EG) nr. 1107/2009 rechtstreeks in strijd zijn met het voorzorgsbeginsel zoals geformuleerd in het Franse milieuhandvest of het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

Zij wijzen erop dat het interministerieel besluit van 6 september 1994 houdende toepassing van decreet nr. 94-359 van 5 mei 1994 betreffende de controle van gewasbeschermingsmiddelen op 1 oktober 2017 is ingetrokken met een besluit van 24 augustus 2017.

De verdachten geven aan dat het voorzorgsbeginsel niet wordt toegepast in de Europese verordening doordat er geen langetermijnanalyses van herbiciden als „eindproduct” hoeven te worden verricht, terwijl thans is aangetoond dat eindproducten tot duizend keer toxischer zijn dan de basismoleculen, die als enige stof worden beoordeeld, en dat de directe en indirecte gevolgen voor milieu en gezondheid van het werkzame bestanddeel in combinatie met formuleringshulpstoffen niet worden beoordeeld. **[Or. 12]**

Daarom verzoeken de verdachten de rechtbank op grond van artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie een prejudiciële vraag voor te leggen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie over de geldigheid van de Europese verordening en van de beoordelingsprocedures die daarin zijn vervat, gelet op het voorzorgsbeginsel, en bijgevolg van de opnemingslijst van glyfosaat op de communautaire lijst van werkzame stoffen.

Zij leiden hieruit af dat indien het Hof zou oordelen dat deze verordening ongeldig is, ook de vergunningsprocedure voor het in de handel brengen ongeldig zou worden, en dat de beweerdelijk beschadigde goederen in dat geval nooit in de handel hadden mogen worden gebracht en er daardoor geen strafbaar feit kon worden gepleegd, aangezien de beoordelingen hoe dan ook reeds ten tijde van de feiten ontoereikend zouden zijn geweest.

Ten principale verzoeken de verdachten om vrijspraak op grond van de bepalingen van artikel 122-7 van het wetboek van strafrecht, waarin de noodtoestand is vastgelegd.

De openbare aanklager heeft verzocht het incident ten gronde te voegen en afwijzing van de exceptie gevorderd met de motivering dat zij zonder rechtsbelang is opgeworpen, aangezien een eventuele onregelmatigheid van de vergunning geenszins van invloed is op de bestanddelen van het verweten strafbare feit.

Artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie luidt als volgt:

„Het Hof van Justitie van de Europese Unie is bevoegd, bij wijze van prejudiciële beslissing, een uitspraak te doen:

- a) over de uitlegging van de Verdragen,
- b) over de geldigheid en de uitlegging van de handelingen van de instellingen, de organen of de instanties van de Unie.

Indien een vraag te dien aanzien wordt opgeworpen voor een rechterlijke instantie van een der lidstaten, kan deze instantie, indien zij een beslissing op dit punt noodzakelijk acht voor het wijzen van haar vonnis, het Hof verzoeken over deze vraag een uitspraak te doen.

Indien een vraag te dien aanzien wordt opgeworpen in een zaak aanhangig bij een nationale rechterlijke instantie waarvan de beslissingen volgens het nationale recht niet vatbaar zijn voor hoger beroep, is deze instantie gehouden zich tot het Hof te wenden.

Indien een dergelijke vraag wordt opgeworpen in een bij een nationale rechterlijke instantie aanhangige zaak betreffende een gedetineerde persoon, doet het Hof zo spoedig mogelijk uitspraak.”

Op 19 maart 2016 vormden de winkels POINT VERT, BRICOMARCHÉ en ESPACE EMERAUDE het doelwit van een protestactie die was georganiseerd door een groep personen die opkwam tegen het in de handel brengen van producten op basis van glyfosaat. Zij hebben middelen die glyfosaat bevatten uit de schappen genomen, deze op stukken dekzeil neergelegd die vóór de kassa's waren klaargelegd en de verpakkingen vervolgens met verf beklad.

Zeven personen zijn geïdentificeerd door de rechercheurs van de gendarmerie en voor de tribunal correctionnel (rechter in eerste aanleg, bevoegd voor bepaalde strafzaken), gebracht wegens beschadiging van gewasbeschermingsmiddelen.

De verdachten leggen uit dat zij de noodklok wilden luiden bij winkels en consumenten over de gevaren die de verkoop van deze middelen met zich meebrengt, en wilden opkomen voor de bescherming van de volksgezondheid en hun eigen gezondheid. Iedere verdachte heeft een analyse van het glyfosaatgehalte in zijn of haar urine voorgelegd, dat naar gelang van de persoon varieerde tussen 0,47 ng/ml en 3,44 ng/ml. Toch gebruikt geen van hen bestrijdingsmiddelen, wonen zij voornamelijk in gebieden waar glyfosaat weinig wordt ingezet en consumeren zij biologische landbouwproducten. **[Or. 13]**

Indien een prejudiciële vraag wordt opgeworpen voor een rechterlijke instantie van een lidstaat, kan deze instantie het Hof verzoeken over deze vraag een uitspraak te doen, overeenkomstig artikel 267 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie. Deze vraag hoeft niet slechts betrekking te hebben op de bestanddelen van een strafbaar feit, zoals het openbaar ministerie stelt, aangezien de rechterlijke instantie enkel hoeft te beoordelen of zij een beslissing op dit punt noodzakelijk acht voor het wijzen van haar vonnis.

De verdachten beroepen zich op de noodtoestand uit hoofde van artikel 122-7 van het wetboek van strafrecht en het voorzorgsbeginsel, dat meer bepaald voortvloeit uit artikel 5 van het Franse milieuhandvest, en verzoeken subsidiair om een prejudiciële vraag voor te leggen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie en meer subsidiair om geen straf op te leggen.

De strafrechter is bevoegd het Hof van Justitie van de Europese Unie te vragen of, verordening (EG) nr. 1107/2009 geldig is, gelet op het voorzorgsbeginsel, dat een algemeen beginsel van het Unierecht vormt en is verankerd in artikel 91 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

De Conseil d'État (hoogste bestuursrechter, Frankrijk) heeft in een assemblée-arrest van 3 oktober 2008 de constitutionele waarde erkend van alle bepalingen van de preambule van de grondwet, waarin wordt verwezen naar het milieuhandvest.

De hoogste bestuursrechter stelt het volgende:

„In artikel 34 van de grondwet, zoals gewijzigd bij de constitutionele wet van 1 maart 2005, is bepaald dat ‚in de wet de grondbeginselen (...) van milieubescherming zijn vastgelegd‘; dat in artikel 7 van het milieuhandvest, waarnaar in de preambule van de grondwet wordt verwezen op grond van voornoemde constitutionele wet, is bepaald dat ‚eenieder het recht heeft op toegang tot milieu-informatie waarover overheidsinstanties beschikken en om deel te nemen aan het opstellen van openbare besluiten die gevolgen hebben voor het milieu, op de voorwaarden en binnen de grenzen die wettelijk zijn vastgelegd‘, dat deze bepalingen, zoals alle rechten en plichten die zijn vastgelegd in het milieuhandvest, en zoals alle rechten en plichten die voortvloeien uit de preambule van de grondwet, constitutionele waarde hebben; dat deze voor overheden en administratieve instanties binnen hun respectieve bevoegdheden bindend is.”

In artikel 5 van het milieuhandvest is het volgende bepaald: „Wanneer het intreden van schade, waarover weliswaar onzekerheid kan bestaan in het licht van de stand van de wetenschappelijke kennis, ernstige en onomkeerbare gevolgen zou kunnen hebben voor het milieu, zien overheden op grond van het voorzorgsbeginsel en binnen hun bevoegdheden erop toe dat procedures voor de beoordeling van de risico's worden toegepast en dat voorlopige en evenredige maatregelen worden vastgesteld om het hoofd te bieden aan het intreden van de schade.”

Er zij op gewezen dat het IARC, een onderdeel van de Wereldgezondheidsorganisatie, glyfosaat op 20 maart 2015 heeft aangemerkt als „waarschijnlijk kankerverwekkend voor de mens”, dat Frankrijk bij wet nr. 2015-992 van 17 augustus 2015 een verbod heeft ingesteld op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door lokale en regionale overheden, dat op 1 januari 2017 is ingegaan, dat particulieren met ingang van 1 januari 2017 geen vrije toegang meer hebben tot gewasbeschermingsmiddelen, en dat op 1 januari 2019 een volledig verbod op de verkoop aan particulieren in werking zal treden. **[Or. 14]**

Ofschoon in de diverse onderzoeken naar glyfosaat verschillende onderzoeksmethoden zijn toegepast met betrekking tot de aard van de beoordeelde gegevens en de interpretatie van epidemiologische studies, werd er niet altijd gekeken naar de gecombineerde effecten van de werkzame stof en toevoegingsstoffen. De beoordelingsmethoden in de Europese verordening voorzien in een volledige toxicologische beoordeling op lange termijn van de „werkzame stof” op Europees niveau, gevolgd door een beknopte beoordeling van

„eindproducten” zoals deze in de lidstaten in de handel worden gebracht; maar juist de commerciële formulering komt in het milieu terecht, en niet één geïsoleerde molecule.

In artikel 8 van verordening (EG) nr. 1107/2009 is vastgelegd dat het dossier volledig wordt opgesteld door de begunstigde van de vergunning waarom wordt verzocht, en dat daarin wordt aangegeven wat de te beoordelen „werkzame stof” van zijn product zou zijn, terwijl de overige producten in de samenstelling van het pesticide door de aanvrager worden aangemerkt als inerte stoffen, waardoor deze buiten de beoordeling vallen.

Artikel 191 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie luidt als volgt: „*De Unie streeft in haar milieubeleid naar een hoog niveau van bescherming, rekening houdend met de uiteenlopende situaties in de verschillende regio's van de Unie. Haar beleid berust op het voorzorgsbeginsel en het beginsel van preventief handelen, het beginsel dat milieuaantastingen bij voorrang aan de bron dienen te worden bestreden, en het beginsel dat de vervuiler betaalt.*”

Bijgevolg moeten de volgende vragen worden gesteld:

- 1) Is verordening (EG) nr. 1107/2009 in overeenstemming met het voorzorgsbeginsel, wanneer deze verordening nalaat precies te definiëren wat een werkzame stof is, waarbij het aan de aanvrager wordt overgelaten wat hij in zijn middel als werkzame stof wil vermelden, en hij de mogelijkheid heeft het gehele dossier van zijn aanvraag op een enkele stof te richten terwijl het in de handel gebracht eindproduct uit verschillende stoffen bestaat?
- 2) Worden het voorzorgs- en onpartijdigheidsbeginsel bij de toelating voor het in de handel brengen gewaarborgd, wanneer de voor het onderzoek van het dossier noodzakelijke testen, onderzoeken en beoordelingen alleen door de aanvragers die bij hun presentatie partijdig kunnen zijn, worden uitgevoerd, zonder enige onafhankelijke contra-expertise?
- 3) Worden het voorzorgs- en onpartijdigheidsbeginsel bij de toelating voor het in de handel brengen gewaarborgd, wanneer de verslagen van de aanvragen tot toelating niet openbaar worden gemaakt, onder voorwendsel dat het bedrijfsgeheim moet worden beschermd?
- 4) Is verordening (EG) nr. 1107/2009 in overeenstemming met het voorzorgsbeginsel, wanneer daarin geen rekening wordt gehouden met het feit dat er vele werkzame stoffen zijn en zij gecombineerd worden gebruikt, in het bijzonder wanneer deze verordening niet voorziet in een volledig specifiek onderzoek op Europees niveau van de combinatie van werkzame stoffen binnen eenzelfde middel?
- 5) Is verordening (EG) nr. 1107/2009 in overeenstemming met het voorzorgsbeginsel, wanneer de hoofdstukken 3 en 4 van deze verordening pesticiden in de commerciële formulering waarin zij in de handel zijn gebracht en

waaraan de consument en het milieu worden blootgesteld, vrijstellen van toxiciteitsonderzoeken (genotoxiciteitsonderzoeken, carcinogeniteitsonderzoeken, onderzoek van de hormoonontregelende eigenschappen, etc.), en deze slechts aan summiere testen die altijd door de aanvrager worden verricht, onderwerpen?

[Or. 15]

De tribunal [correctionnel] [OMISSIS]

verzoekt het Hof van Justitie van de Europese Unie om een beslissing over de volgende vijf prejudiciële vragen:

- 1) Is verordening (EG) nr. 1107/2009 in overeenstemming met het voorzorgsbeginsel, wanneer deze verordening nalaat precies te definiëren wat een werkzame stof is, waarbij het aan de aanvrager wordt overgelaten wat hij in zijn middel als werkzame stof wil vermelden, en hij de mogelijkheid heeft het gehele dossier van zijn aanvraag op een enkele stof te richten terwijl het in de handel gebracht eindproduct uit verschillende stoffen bestaat?**
- 2) Worden het voorzorgs- en onpartijdigheidsbeginsel bij de toelating voor het in de handel brengen gewaarborgd, wanneer de voor het onderzoek van het dossier noodzakelijke testen, onderzoeken en beoordelingen alleen door de aanvragers die bij hun presentatie partijdig kunnen zijn, worden uitgevoerd, zonder enige onafhankelijke contra-expertise?**
- 3) Worden het voorzorgs- en onpartijdigheidsbeginsel bij de toelating voor het in de handel brengen gewaarborgd, wanneer de verslagen van de aanvragen tot toelating niet openbaar worden gemaakt, onder voorwendsel dat het bedrijfsgeheim moet worden beschermd?**
- 4) Is verordening (EG) nr. 1107/2009 in overeenstemming met het voorzorgsbeginsel, wanneer daarin geen rekening wordt gehouden met het feit dat er vele werkzame stoffen zijn en zij gecombineerd worden gebruikt, in het bijzonder wanneer deze verordening niet voorziet in een volledig specifiek onderzoek op Europees niveau van de combinatie van werkzame stoffen binnen eenzelfde middel?**
- 5) Is verordening (EG) nr. 1107/2009 in overeenstemming met het voorzorgsbeginsel, wanneer de hoofdstukken 3 en 4 van deze verordening pesticiden in de commerciële formulering waarin zij in de handel zijn gebracht en waaraan de consument en het milieu worden blootgesteld, vrijstellen van toxiciteitsonderzoeken (genotoxiciteitsonderzoeken, carcinogeniteitsonderzoeken, onderzoek van de hormoonontregelende eigenschappen, etc.), en deze slechts aan summiere testen die altijd door de aanvrager worden verricht, onderwerpen?**

De zaak wordt geschorst in afwachting van het antwoord op deze prejudiciële vragen aan het Hof van Justitie van de Europese Unie.

[OMISSIS]